

Vidensmobilisering og vidensbrobygning – en oversigt over modeller og metoder

Temanummer: Når viden skaber forandring

Denne artikel fremlægger modeller og metoder til udveksling, oversættelse og formidling af forskningsbaseret viden i praksis og i politikudviklingen. Artiklen introducerer en række centrale begreber for arbejdet med vidensmobilisering blandt universiteter og fonde og giver en række bud på, hvordan vidensudveksling kan struktureres og organiseres i praksis. Artiklen fokuserer på fire udvalgte modeller, der beskriver, hvordan forskere, praktikere og beslut-

ningstagere kan mødes og adressere fælles problemer. Ud over en række eksempler på eksisterende modeller og begreber giver artiklen en vurdering af behovet for strategi- og kompetenceudvikling på området, herunder hvordan der kan skabes bedre rammer for udvikling, gennemførelse og analyse af vidensudveksling mellem forskere, praktikere og beslutningstagere i fremtiden.

Samfundet står i disse år over for en række komplekse og tværgående udfordringer som klima, energi, sikkerhed, demografi, digitalisering og sundhed, der kalder på ekspertise og forskningsbaseret viden. Fælles for de store samfundsudfordringer er, at løsninger skal udvikles og modnes i grænsefladen mellem sektorer og discipliner.¹ Det er ikke tilstrækkeligt at udvikle løsninger i forskningsverdenen for derefter at overføre dem til samfundet. Derimod kræver komplekse problemer samarbejde og samskabelse, der involverer aktører fra både forskning og praksis. Politikudvikling, lovgivning, praksisforståelse, kompetenceudvikling og innovation spiller sammen i et komplekst økosystem, der kalder på oversættelse og udveksling af viden mellem forskellige aktører og institutioner.

Det er ikke tilstrækkeligt at udvikle løsninger i forskningsverdenen for derefter at overføre dem til samfundet. Derimod kræver komplekse problemer samarbejde og samskabelse, der involverer aktører fra både forskning og praksis

Denne situation lægger pres på den traditionelle model for forskningsformidling og ændrer universiteternes opgave i samfundet. Traditionelt fremlægges viden i publikationer, formidling og kontrakter i håbet om, at viden opnår anvendelse og gennemslagskraft. Men empiriske studier har gentagne gange tilbagevist, at viden spreder sig mere eller mindre »lineært« fra universiteter til praktikere, virksomheder og beslutningstagere. Forskning spreder sig ikke gennem simpel »overførsel« af viden, men kræver aktivt samarbejde, interaktion og fælles missioner (Pedersen et al., 2020; Pedersen og Hvidtfeldt, 2021; Pedersen og Hvidtfeldt, 2022; Pedersen et al., 2022).

DAVID BUDTZ PEDERSEN

Professor og forskningsleder ved Humanomics Research Centre, Aalborg Universitet København, davidp@ikp.aau.dk

ULRIK GENSBY

Seniorforsker hos Team-Arbejdsliv og adjungeret forsker ved Institute for Work & Health, Toronto, Canada.

De komplekse problemer samfundet i dag står over for er samtidig kendetegnede ved at gå på tværs af sektorer og brancher. Universiteter og vidensinstitutioner har over en lang periode lagt vægt på overførsel af viden til erhvervslivet og den private sektor. Over en periode på mere end 20 år har danske og internationale universiteter opbygget afdelinger for teknologioverførsel, der har til hensigt at sikre en smidig brug af forskningsviden inden for private kommercielle organisationer. Men erhvervslivet er langt fra den eneste aktør, der efterspørger viden eller som har brug for ekspertise, når der skal udvikles løsninger. Det samme gælder for praktikere og beslutningstagere i den offentlige sektor og civilsamfundet. I mange offentlige institutioner gælder, at beslutningsprocesser og målsætninger i større eller mindre grad er afhængige af adgang til forskningsbaseret viden – fordelt på et bredt spektrum af data, evidens, analyse og rådgivning.

Ønsket om at etablere evidensbaserede beslutningsprocesser kræver en række nye redskaber og modeller, herunder evnen til at bygge bro mellem universiteter og praktikere samt evnen til at mobilisere viden på tværs af sektorer og aktører (Gensby et al., 2019). I denne artikel ser vi nærmere på et udsnit af de metoder og modeller, der er relevante, når viden skal bringes i samspil med praksis. Artiklen beskæftiger sig med kompetencer og formidlingsindsatser, der ligger uden for universiteternes traditionelle fokus på teknologioverførsel (patenter, licenser, royalties, startups), og beskriver en række nyere modeller for vidensmobilisering, vidensbrobygning og vidensudveksling. Disse modeller har det til fælles, at de er drevet af en gensidig forståelse og produktiv udveksling mellem forskning og praksis som et middel til at styrke den samfundsmæssige nytte af forskningen.

En grundlæggende udfordring i arbejdet med at skabe tættere forbindelser mellem forskning og praksis er, at forskningsresultater ofte er afkoblede fra den sociale kontekst, hvori de skal anvendes. Effektiv vidensmobilisering kræver ikke blot, at den relevante viden fremlægges offentligt eller gøres tilgængelig gennem tidsskrifter og formidlingsindsatser, men at resultater og viden »oversættes« med henblik på at styrke brugen af forskningsbaseret viden i politik og praksis (Gensby et al., 2019: 14). Af denne grund bliver det centralt at analysere og organisere den proces, hvorigennem forskellige aktører og vidensmiljøer oversætter og udveksler viden. Skal aktørerne i forsknings- og innovationssystemet blive bedre til at mobilisere og integrere viden, kræver det en systematisk indsats, der understøtter både forskere, praktikere og beslutningstagere. Denne understøttelse kalder på særlige kompetencer og brobyggerfunktioner, som vi skal påpege i det følgende.

Skal forskningsbaseret viden gøres mere anvendelig i politiske og organisatoriske beslutningsprocesser, kræver det, at universiteter og fonde påtager sig ansvaret med at udvikle brobyggere, der kan agere »mellemlid« og faciliterer samarbejds- og oversættelsesprocesser. Det drejer sig blandt andet om at identificere, hvilke metoder, analyser og data der er relevante i en given or-

ganisatorisk kontekst, samt hvilke normer og værdier der ligger til grund for praktiske beslutninger og handlinger. Denne brobygningsfunktion beskrives i litteraturen bredt under betegnelsen Knowledge Transfer & Exchange (KTE). I denne artikel fremlægger vi fire forskellige KTE-modeller. Hensigten er ikke at præsentere en systematisk litteraturoversigt, men at pege på udvalgte modeller, der kan inspirere og strukturere arbejdet med vidensudveksling. Artiklen kan læses som en opsummering af en forholdsvis bred litteratur om »forskning i forskning«, der spredt over forskellige discipliner har forsøgt at udvikle og dokumentere redskaber for vidensmobilisering og videnssamarbejde.

Modeller og litteraturoversigt

Som nævnt peger forskning på, at universiteternes nuværende formidlings- og samarbejdspraksis overvejende er kendetegnet af en lineær model, som gør, at mange formidlingsindsatser reelt ikke fører til implementering eller mobilisering af viden i praksis. En række bidrag i litteraturen peger derfor på, at forskere og praktikere skal indgå i fælles læreprocesser som forudsætning for at skabe et fælles sprog og udvikle en fælles forståelse af, hvilke problemer forskningen skal bidrage til at løse (Best og Holmes, 2010; Van Eerd og Saunders, 2017; Morton og Seditas, 2018; Ellström et al., 2020). Dette fokus på at skabe tættere forbindelser mellem forskning og praksis forudsætter kapaciteter, kompetencer og ressourcer til at formulere fælles mål og viden, der kan drive samarbejde og fælles problemløsning (Pedersen et al., 2019). Litteraturen peger i denne sammenhæng på behovet for at udvikle »brobyggere« (knowledge brokers), der kan facilitere samarbejdsprocessen og bringe forskere og praktikere nærmere hinanden (Lomas, 2007; Ward et al., 2009). Der findes flere bud på, hvordan en sådan brobyggerfunktion nærmere bestemt skal organiseres. Brobyggere kan have forskellige roller i forskellige faser af forskningsprocessen og kan have forskellige opgaver og kompetencer afhængig af det specifikke faglige domæne.

Brobyggere kan have forskellige roller i forskellige faser af forskningsprocessen og kan have forskellige opgaver og kompetencer afhængig af det specifikke faglige domæne

I en nylig gennemgang af litteraturen har vi præsenteret en oversigt over de forskellige modeller og metoder, der anvendes i brobygningen mellem forskning og praksis. Litteraturgennemgangen er publiceret i Gensby et al. (2019) og præsenteres her i en kondenseret form med visse tilføjelser. Forskningslitteraturen på feltet er især fokuseret på modeller for vidensmobilisering (knowledge transfer, knowledge exchange, knowledge translation) samt vidensbrobygning (knowledge brokering) og vidensudnyttelse (knowledge utilisation). I det følgende giver vi en opsummering af modeller og fund i litteraturen samt en opstilling af centrale perspektiver og metoder, fordelt på fire overordnede tilgange:

- (1) Den lineære model
- (2) Den cykliske model
- (3) Den interaktive model
- (4) Den systemiske model

Det er vigtigt at nævne, at de forskellige tilgange og modeller, der præsenteres i det følgende, ikke er gensidigt udelukkende, men deler en række forudsætninger. For overskuelighedens skyld er det imidlertid nyttigt at skematisere de forskellige tilgange med henblik på at identificere forskelle og relevanskriterier.

Den lineære model

Den lineære model baserer sig på en antagelse om, at viden mere eller mindre automatisk kan overføres mellem producenter og aftagere i en formaliseret proces, for eksempel som teknologioverførsel. Processen fra produktion af viden til anvendelse af viden foregår ved direkte og lineær overførsel af viden mellem forskningsinstitution og bruger. Forudsætningen er effektive samarbejdsaftaler, effektiv kommunikation og opfølgning. Modellen har siden 2. verdenskrig været dominerende i vestlige akademiske institutioner og blandt fonde og råd. Det har været antagelsen, at viden spredte sig mere eller mindre direkte fra grundforskning til anvendt forskning og videre til demonstration og anvendelse. Modellen er baseret på en arbejdsdeling mellem sektorer: den universitære grundforskning skal udføres med det formål at producere viden af høj kvalitet og generaliserbarhed, hvorimod industrielle aktører og administrative organisationer har ansvar for at oversætte og implementere viden. Der findes mange eksempler på lineær overførsel af viden, især inden for universitære-industrielle samarbejder, hvor viden kan formateres i patenter og samarbejdsaftaler med tydelige leverancer og produkter. I mellemtiden har mange studier vist, at værdiskabelse og udnyttelse af forskning ofte finder sted i samspil mellem aktører drevet af aktiv vidensdeling. Den lineære model har af denne grund størst relevans i situationer, hvor der eksisterer en »aftager«, der har et tydeligt vidensbehov, for eksempel inden for myndighedsbetjening og kommissioneret forskning, hvor universiteter og forskere leverer data og evidens til beslutningstagere.

Den cykliske model

Den cykliske model anser mobilisering af viden i praksis og policy som en proces, der forløber gennem forskellige trin eller processer. I disse processer indgår ikke kun forskere, men også relevante aktører fra de forskellige praksisfelter. Når processen er cyklisk, skyldes det, at forskellige interessenter konsulteres og inddrages i hele eller dele af forskningens livscyklus – fra formulering af forskningsprojekter til udvikling af formidlingsplaner, implementering og evaluering m.m. Mobilisering af viden sker ikke som en »overførsel«, men i en tilbagevendende samarbejds- og koordinationsproces. Den cykliske model kan være en nyttig konceptuel model til at få overblik over de forskellige faser eller stadier i et fælles forskningsprogram – fra ansøgning til forskningsdesign og videre til produktion af viden, validering af resultater og evaluering af gen-

nemslagskraft (impact). Det kan således være en nyttig model til at integrere praktikere og slutbrugere i forskningsprocessen. En svaghed ved modellen er, at den er ressourcekrævende, især for praktikere og politikudviklere, der ikke har mulighed for at deltage i et forskningsprogram. For disse aktører kan det være en stor opgave at fastholde fokus på anvendelighed og ibrugtagning af viden, idet de forventes at indgå i brobygningsprocesser og identificerer resultater, som de finder relevante. Derimod er den cykliske model relevant for de projekter, der fra begyndelsen designes i samarbejde med praktikere, og hvor der er allokeret ressourcer til samarbejdspartnerne til at deltage og udvikle relevante resultater.

➤➤ **Den cykliske model kan være en nyttig konceptuel model til at få overblik over de forskellige faser eller stadier i et fælles forskningsprogram – fra ansøgning til forskningsdesign og videre til produktion af viden, validering af resultater og evaluering af gennemslagskraft (impact)**

Den interaktive model

Den interaktive model er fokuseret på løbende at etablere mødesteder mellem praktikere og forskere, hvor der kan udveksles viden og erfaringer med henblik på at berige begge partnere. Interaktive modeller betoner en tovejs-relation mellem forskning og praksis i den forstand, at interessenter sammen med forskere udveksler viden, som bidrager til at styrke forskningens anvendelse i praksis. Denne form for vidensmobilisering kan være fælles workshops, læringsforløb, kapacitetsbygning eller policy labs m.m., hvor forskere og praktikere bringes i dialog, og hvor en facilitator (»brobygger«) tager ansvaret for at sikre en struktureret udveksling af viden. I denne model har vi ikke at gøre med overførsel af viden eller langsigtet videnssamarbejde, men om at skabe »produktive interaktioner« mellem forskning og praksis og derigennem udvikle en fællesmængde af viden, metoder og perspektiver (Spaapen og van Drooge, 2011). Hensigten er at skabe et fælles tredje rum, hvori praktikere og forskere kan interagere, udveksle viden og indgå i fælles problemløsning.

➤➤ **I denne model har vi ikke at gøre med overførsel af viden eller langsigtet videnssamarbejde, men om at skabe »produktive interaktioner« mellem forskning og praksis og derigennem udvikle en fællesmængde af viden, metoder og perspektiver**

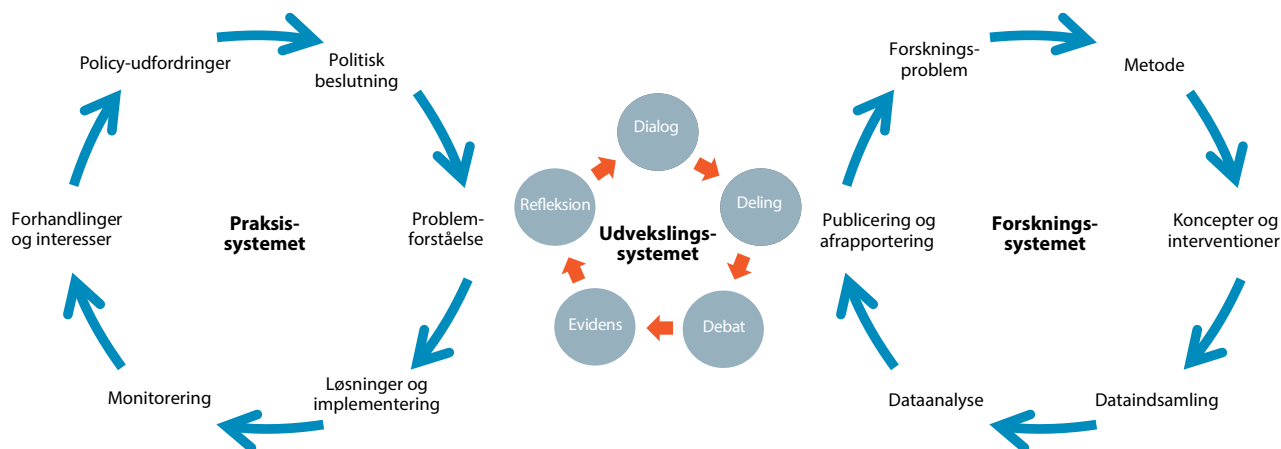
Målet med den interaktive model kan være at bringe viden i spil, der bruges til at udvikle politikker eller handlingsanvisninger inden for praksis (anbefalinger, rådgivning, konklusioner, designprincipper m.m.). Den interaktive model stiller store krav til brobygningsprocessen, netop fordi praktikere og forskere ikke indgår i et struktureret samarbejde, men mødes (regelmæssigt eller

ved enkeltbegivenheder) for at interagere. Kommissioner, høringer, arbejdsgrupper, taskforces, udvalgsarbejde, læringsforløb m.m. kan være eksempler, hvor den interaktive model er i spil. Det kan være forskelligt, hvorvidt det er myndighed, virksomhed eller forskningsinstitution, der tager initiativ til interaktionen. Myndigheder kan have brug for at interagere med forskere i forberedelsen af ny lovgivning. Forskningsgrupper kan tilsvarende have behov for at mødes med praktikere med henblik på at validere forskning, udvikle implementeringsplaner og bringe viden i meningsfuld anvendelse. I Danmark har vi blandt andet brugt denne model i forskningsprogrammet »Algoritmer, Data og Demokrati« (2021-2030) finansieret af VELUX og VILLUM FONDENE. I dette projekt arbejdede vi struktureret med vidensbrobygning som metode til at skabe tættere forbindelse mellem forskere fra danske universiteter og danske beslutningstagere, virksomheder og interesseorganisationer. Metoden bag den interaktive model trækker på socialpsykologisk forskning i kollektive læringsprocesser og kollaborativ problemløsning (Pedersen et al., 2019; Ellström et al., 2020).

Den systemiske model

Den systemiske model integrerer vidensbrobygning og vidensmobilisering i organisationens interne funktioner. I denne model udveksles viden ikke ved særligt designede mødesteder eller events eller ved lineær overførsel af viden. Derimod integreres vidensmobilisering i interne organisatoriske processer. Det kan være ved at oprette en analyseenhed eller ved at udpege en permanent (eller tidsbegrænset) vidensbrobygger, der som en del af organisationen har ansvar for at identificere, oversætte og implementere viden fra eksterne kilder, herunder ved brug af eksterne eksperter og ressourcer. Implementering og oversættelse sker gennem internalisering af viden i organisationen, og det er brobyggerens rolle at mediere og facilitere denne integrationsproces. Systemisk vidensmobilisering kan ske ved, at man ansætter forskere eller bro-

Figur 1: Den interaktive model for vidensmobilisering

Kilde: Tilpasset fra Ojha et al. (2020)

byggere med særlige opgaver inden for videnssamarbejde eller videnskabelig rådgivning. I den angelsaksiske lande opererer flere regeringer således med en Chief Science Adviser, det vil sige en seniorforsker, der i en permanent eller tidsbegrænset ansættelse syntetiserer viden fra diverse kilder med henblik på at viderebringe ekspertise og rådgivning til politikere og beslutningstagere (Gluckman, 2016). I andre tilfælde kan det være en gruppe af eksterne forskere, der er udpeget til at mobilisere og oversætte viden. Således bruger EU Kommissionen deres såkaldte Scientific Advice Mechanism til at modtage organiseret rådgivning fra en gruppe af anerkendte forskerprofiler som et led i arbejdet med at understøtte evidensbaseret politikudvikling (SAM, 2019). En svaghed er, at modellen i praksis kræver, at værtorganisationen er forpligtet til at indgå i brobygningsprocesser, også når organisationen udfordres af stress, kriser og katastrofer som pandemier eller naturkatastrofer. I disse tilfælde kan værtsinstitutionen (for eksempel en regering) vælge at lytte til andre forskere end de permanente rådgivere (for eksempel faglige embedspersoner) med hertil hørende risiko for polarisering og politisering. En styrke ved modellen er, at den kan binde centrale aktører og aktiviteter sammen og skabe tydelighed i vidensmobiliseringen. Den systemiske model indebærer en klar rollefordeling, hvor der er fokus på udpegning af eksperter, allokering af ressourcer og implementering af evidensbaserede beslutninger. Det kan være højst gavnligt i politikudvikling inden for eksempelvis folkesundhed og klimapolitik.

I denne model udveksles viden ikke ved særligt designede mødesteder eller events eller ved lineær overførsel af viden. Derimod integreres vidensmobilisering i interne organisatoriske processer. Det kan være ved at oprette en analyseenhed eller ved at udpege en permanent (eller tidsbegrænset) vidensbrobygger

Begreber og tilgange

Ud over de fire grundmodeller, som er præsenteret i det foregående, findes der i litteraturen en række kernebegreber, som kan være med til at inspirere arbejdet med vidensmobilisering. Som det ofte er tilfældet i forskningslitteraturen, bruger forskellige skoler og paradigmer forskellige begreber, der dels indeholder overlappende definitioner, dels adskiller sig fra hinanden på principielle måder (Graham et al. 2006). Her skal vi nævne et par af de rammesættende begreber, som de seneste år har været særligt toneangivende (Gensby et al., 2019: 72-8).

Vidensspredning

Vidensspredning (knowledge dissemination) dækker over udbredelsen af viden i form af planlagte programmer for spredning af viden til veldefinerede målgrupper. Vidensspredning finder sted gennem et spektrum af forskellige formidlingsindsatser, for eksempel videnskabelige tidsskrifter, rapporter,

hvidbøger, ekspertudtalelser, høringer og seminarer m.m. Der er en tæt forbindelse mellem initiativer, der støtter vidensspredning, og evidensbevægelsen i moderne politikudvikling. Denne bevægelse betoner vigtigheden i, at forskere frembringer viden, der skal fremme og forme evidensbaserede beslutninger og handlinger. Ofte vil vidensspredning skulle varetages og organiseres af en enhed eller platform, hvor målet er at forlænge rækkevidden af handlingsorienterede anbefalinger og budskaber samt opstille målbare indikatorer for spredningseffekter i forhold til specifikke målgrupper. Vi har i tidligere projekter anvendt indikatorer og surveys til at dokumentere vidensspredning fra forskning til praksis og policy, for eksempel i en analyse af danske humanistiske forskeres videnssamarbejde og vidensformidling (Johansson et al., 2018) samt brugen af forskningsviden på danske museer (Pedersen et al., 2022).

Vidensoverførsel

Vidensoverførsel (knowledge transfer) er oprindeligt en betegnelse, der er brugt i de angelsaksiske lande til at udvide universiteternes teknologioverførsel til at omfatte overførsel af viden mere bredt. Ideen er, ligesom i teknologioverførsel, at viden overføres mere eller mindre lineært gennem forskningssamarbejde, indkøbsaftaler og licenser. Især inden for den medicinske forskning har denne model haft gennemslagskraft. I tråd med vidensspredning er vidensoverførsel baseret på en adskillelse af forskning og praksis. I vidensoverførsel indebærer formidling og ibrugtagning af viden en mere aktiv overførelsesproces, for eksempel medieret af en brobygningsmekanisme. En udfordring ved dette paradigme er, at det risikerer at reducere viden til et objekt, der kan overføres fra én institution til en anden. Derfor fremstår vidensoverførsel som en envejsproces, hvor forskning formateres og formidles på en måde, der svarer til den lineære model. Der er ikke interaktion mellem producenter og aftagere af viden. Og praktikere og beslutningstagere forventes at være parate til at absorbere og bearbejde viden, der matcher deres behov.

Vidensudveksling

Vidensudveksling (knowledge exchange) er i løbet af de seneste år blevet den dominerende doktrin for videnssamarbejde og samproduktion af viden på tværs af institutioner. Det er en samlebetegnelse for en række aktiviteter, der omfatter udvekslingen af viden mellem forskningsproducenter og -brugere, og som omfatter fælles deltagelse enten før, under og efter forskningsprocessen (svarende til den cykliske og interaktive model, vi præsenterede tidligere). Termen »vidensudveksling« har især været udviklet inden for nyere strømninger i social- og sundhedsforskning, men har siden fundet vej til andre discipliner og områder. I dag taler man bredt forstået om »knowledge transfer and exchange« (KTE) som betegnelse for de aktiviteter, der anvendes til at facilitere udvekslingen af viden mellem forskere og praktikere samt identificere indikatorer til at dokumentere og evaluere oversættelse og implementering af viden i praksis (Pedersen et al., 2020). Effektiv vidensudveksling indebærer interaktioner og samskabelse (co-creation) på tværs af forskere, beslutningstagere og andre interessenter/brugere.

Vidensbrobygning

Vidensbrobygning (knowledge brokering) er på samme måde som vidensudveksling en samlebetegnelse, der dækker forskellige aktiviteter, hvor »brobyggere« eller facilitatorer enten som personer eller organisationer understøtter fælles dialog og problemløsning på tværs af forskere og praktikere. Betegnelsen har især været associeret med bogen *The Honest Broker: Making Sense of Science in Policy and Politics* (2007), der er skrevet af Roger Pielke, Jr, hvori en række brobygningsfunktioner beskrives. Pielke fokuserer især på brugen af forskning og viden i politiske beslutningsprocesser, hvor forskere skal holde sig en række principper for øje, som sikrer deres uafhængighed, uvildighed og saglighed, samtidig med at de skal forstå den praktiske og politiske problemhorisont, de bliver bedt om at forholde sig til. Forestillingen om vidensbrobygning har endvidere været toneangivende i udvikling og implementering af evidensbaserede standarder i klinisk praksis, og det canadiske Institute for Work and Health (IWH) har været eksponent for at anvende begrebet inden for arbejdsmiljøforskningen. Michaels (2009) giver følgende bestemmelse af paradigmet:

»Vidensbrobygning er en samlebetegnelse for den proces, hvori en person, gruppe eller organisation påtager sig at understøtte oversættelsen og udvekslingen af viden mellem forskere, undervisere, praktikere, virksomheder og beslutningstagere. Og derved bidrager til fortolkning og ibrugtagning af viden i praksis« (Michaels, 2009: 15).

Hvad enten det er en organisation, mekanisme eller person, der har ansvar for brobygning, handler det om at mobilisere viden på tværs af forskere, praktikere og beslutningstagere. Denne funktion kaldes også for en »intermediary« eller »boundary organisation«, der formidler viden mellem to (eller flere) ellers lukkede systemer – for eksempel den politiske virkelighed og det videnskabelige samfund. Brobyggeren kan være en særlig videnskabelig rådgiver eller facilitator, der er specialiseret i at skabe relationer og oversætte viden på tværs af sektorer. Det er nødvendigt, at brobyggeren både har forståelse for den videnskabelige proces og for den praktiske virkelighed, som kendetegner forskningsbrugernes behov og kontekst (Van Eerd et al., 2016).

Det er nødvendigt, at brobyggeren både har forståelse for den videnskabelige proces og for den praktiske virkelighed, som kendetegner forskningsbrugernes behov og kontekst

Andre betegnelser har ligeledes været anvendt til at beskrive tilsvarende processer, hvor viden udveksles mellem producenter, brugere og interessenter. Det gælder f.eks. vidensoversættelse (knowledge translation), vidensudnyttelse (knowledge utilisation), ibrugtagning af forskning (research use) og implementeringsforskning (implementation science). På samme måde ligger litteraturen om samskabelse (co-creation) og samproduktion (co-production)

tæt op af de processer, som er nødvendige for at drive vidensmobilisering. Der er her ikke plads til at gennemgå alle begrebsdannelser. I vores øjne er det centrale i enhver brobygningsproces at forstå, hvilke kompetencer og ressourcer det kræver at mobilisere og oversætte viden under hensyntagen til den konkrete kontekst. I næste afsnit beskriver vi således kompetenceudvikling og kapacitetsbygning som nødvendige skridt til at øge sammenhængen mellem forskning og praksis.

Strategi og kompetenceudvikling

Som vi har set i de foregående afsnit, er litteraturen om vidensmobilisering og vidensbrobygning rig på nuancer og modeller. Oversigten kan betragtes som et katalog over nogle af de kompetencer, modeller og metoder, som anvendes i forskning og rådgivning af internationale forskningsmiljøer, organisationer og fonde. Mange af de modeller og metoder, vi har gennemgået ovenfor, har vist sig at være nyttige til at skabe mere produktive interaktioner mellem forskere, praktikere og beslutningstagere. Men det er samtidig klart, at systematiske forsøg på at bygge kapacitet i brobygning og mobilisering af viden kræver ressourcer og kompetencer både inden for de enkelte organisationer og i koordinationen mellem dem.

Også enheder, der traditionelt har opfattet sig selv som grundforskningsmiljøer, bliver i stigende grad mødt med forventninger om at oversætte og formidle viden til gavn for samfundet

Det gælder især for anvendelsesorienterede forskningsinstitutioner samt fonde og råd, der bevilliger støtte til praksisnære projekter. Men behovet for at mobilisere og oversætte viden til praksis og policy strækker sig videre end det. Også enheder, der traditionelt har opfattet sig selv som grundforskningsmiljøer, bliver i stigende grad mødt med forventninger om at oversætte og formidle viden til gavn for samfundet. Missionsorienteret forskning og innovation er et eksempel på denne udvikling, der indebærer tematiske afgrænsede »samfundspartnerskaber«, hvor forskere aktivt arbejder sammen med praktikere og beslutningstagere om at udvikle og designe løsninger på nogle af samfundets tværgående problemer (Mazzucato og Dibb, 2019). I arbejdet med missioner er det påkrævet at tænke vidensmobilisering og vidensbrobygning ind fra begyndelsen af forsknings- og innovationsprocessen for at sikre integration blandt samarbejdspartnerne samt faciliterer udveksling og ibrugtagning af viden.

Der stilles i stigende grad krav til, at forskere og forskningsinstitutioner kan dokumentere deres gennemslagskraft i samfundet (impact). Også i denne sammenhæng er det vigtigt at udvikle strategier og kompetencer, der understøtter tiltag, der bringer forskningsviden mere i spil i samfundet. For at forskning skal opnå gennemslagskraft, skal den bearbejdes og omsættes i praksis. En grund-

læggende udfordring handler om at udvikle mere systematiske kompetencer og kapaciteter til vidensmobilisering og vidensbrobygning i økosystemet for forskning og praksis. En anden udfordring handler om at øge »parathed« blandt samfundets organisationer i forhold til at indoptage ny viden og gå i dialog med forskere og forskningsinstitutioner. Selvom der er rig adgang til forskningsviden, kan der mangle ressourcer og kompetencer til at oversætte og indarbejde viden på måder, der gør forskningen relevant og implementérbar i den specifikke kontekst. Manglende systematik og kompetenceudvikling blandt forskere og andre aktører udgør en potentiel barriere for værdiskabelse og udnyttelse af viden i samfundet (Pedersen og Hvidtfeldt, 2021).

For at støtte strategi- og kompetenceudvikling fremover er det i vores øjne vigtigt at få kortlagt, hvilke mekanismer og metoder der i dag anvendes til at få relevant forskningsviden integreret i organisationer og beslutningsprocesser. Blandt andet vil det være nyttigt at kortlægge de konkrete mekanismer i Danmark, som fører til øget brug af forskning i praksis og i politikudviklingen samt undersøge muligheder, barrierer og udfordringer i arbejdet med at anvende viden i praksis. En sådan kortlægning vil samtidig kunne bidrage til at få afdækket mulige videns- og kompetencebehov samt indsamle unikke data om forskningens spredningsveje og gennemslagskraft. Ligeledes er det centralt, at forskningsråd og fonde prioriterer vidensmobilisering som en aktiv del af deres impact- og uddelingsstrategi. Endeligt ser vi et behov for at supplere og udvide den dominerende forståelse af forholdet mellem producenter og aftagere af viden, som defineret af den lineære model, ved at understøtte flere empiriske studier af vidensmobilisering, herunder eksperimenter med interaktive og systemiske modeller samt netværksaktiviteter og infrastruktur, der kan facilitere vidensbrobygning i fremtiden.

Komplekse problemer kalder på samfundspartnerskaber

De udfordringer, som samfundet står over ind for klima, energi og sundhed, kalder mere end nogensinde før på brede samfundspartnerskaber, fælles missioner samt forpligtende samarbejde og mobilisering af viden. I denne artikel har vi fremlagt en række modeller og metoder, der kan bruges til at beskrive og facilitere udvekslingen mellem forskning og praksis og i højere grad sikre mobiliseringen af forskningsviden og dermed gennemslagskraften af partnerskaber. Artiklen viser, at der ikke er nogen simpel eller entydig måde at omsætte viden fra forskning til policy og praksis, men at der findes en række modeller og metoder, som kan være anvendelige til at drive brobygnings- og formidlingsaktiviteter afhængig af det specifikke domæne. Universiteter og fonde kan med fordel integrere disse metoder i deres fremtidige strategi- og kompetenceudvikling.

Noter

- 1 Forfatterne ønsker at takke en række samarbejdspartnere for værdifulde bidrag til forskningen bag denne artikel. Det gælder Hans Jørgen Limborg, Johnny Dyreborg, Elizabeth Bengtsen og Per Åkesson Malmros samt Rolf Hvidtfeldt, Nina Kjar, Joachim Wiewiura, Ole Henningsen, Anne Mette Møller, Lisbeth Knudsen og Sine Nørholm Just. En særlig tak rettes til VELUX og VILLUM FONDENE for at støtte projektet »Algoritmer, Data og Demokrati« samt til Crown Princess Mary Center for at redigere dette temanummer.

Referencer

- Ellström, P.-E., Elg, M., Wallo, A., Berglund, M. og Kock, H. (2020), »Interactive research: concepts, contributions and challenges«, *Journal of Manufacturing Technology Management*, 31(8): 1517-37.
- Best, A., og Holmes, B. (2010), »Systems thinking, knowledge and action: towards better models and methods«, *Evidence & Policy*, 6(2): 145-59.
- Gensby, U., Malmros, P., Limborg, H.J., Dyreborg, J., og Bengtsen, E. (2019), *Mobilisering af forskningsbaseret viden om arbejdsmiljø*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Gluckman, P. (2016), »Science advice to governments: an emerging dimension of science diplomacy.« *Science Diplomacy*, 5(2): 9.
- Graham, I., Logan, J., Harrison, M.B., Straus, S.E., Tetroe, J., Caswell, W., Robinson, N. (2006). Lost in knowledge translation: Time for a map? *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 26, 13-24.
- Johansson, L.G., Pedersen, D.B., og Stjernfelt, F. (2018), *Humanistiske universitetsforskere vidensformidling og videnssamarbejde*, Aalborg: Humanomics Research Centre Report Series.
- Lomas, J. (2007), »The in-between world of knowledge brokering«. *British Medical Journal*, 334 (7585): 129-32.
- Mazzucato, M., og Dibb, G. (2019), *Missions: A beginner's guide*, UCL Institute for Innovation and Public Purpose, London: UCL Policy Brief series.
- Michaels, S. (2009), »Matching knowledge brokering strategies to environmental policy problems and settings«, *Environmental Science & Policy*, 12(7): 994-1011.
- Morton, S., og Seditas, K. (2018), »Evidence synthesis for knowledge exchange: balancing responsiveness and quality in providing evidence for policy and practice«, *Evidence & Policy*, 14(1): 1-13.
- Ojha, H., Regmi, U., Shrestha, K.K., Paudel, N.S., Amatya, S.M., Zwi, A.B., og Banjade, M.R. (2020), »Improving science-policy interface«, *Forest Policy and Economics*, 114, 101997.
- Pedersen, D.B., Martiny, K.M., Hansted, A.B., og Wested, J. (2019), *Kollaboration: vejen til åben forskning og åben innovation*, København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Pedersen, D., Grønvad, J.F., og Hvidtfeldt, R. (2020), »Methods for mapping the impact of social sciences and humanities – A literature review«, *Research Evaluation*, 29(1): 4-21.
- Pedersen, D.B. og Hvidtfeldt, R. (2021), *The Danish Eco-System of Science for Policy: Discussion Paper*, Copenhagen: Danish Ministry of Higher Education and Science.
- Pedersen, D.B. og Hvidtfeldt, R. (2022), »The Missing Links of Research Impact«, *Research Evaluation*, forthcoming/accepted.
- Pedersen, D.B., Løkkegaard, S., Wiewiura, J. og Stjernfelt, F. (2022), *Kortlægning af forskningspartnerskaber mellem museer og universiteter*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Pielke, R. (2007), *The Honest Broker: Making Sense of Science in Policy and Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- SAM, Scientific Advice Mechanism (2019), »Scientific Advice to European Policy in a Complex World«, *Scientific Opinion*, no.7, september, Brussels: European Commission.
- Spaapen, J., og Van Drooge, L. (2011), »Introducing 'productive interactions' in social impact assessment«, *Research evaluation*, 20(3): 211-8.
- Van Eerd, D., Newman, K., DeForge, R., Urquhart, R., Cornelissen, E., og Dainty, K.N. (2016), »Knowledge brokering for healthy aging«, *Implementation Science*, 11(1): 1-12.
- Van Eerd, D. og Saunders, R. (2017), »Integrated knowledge transfer and exchange: An organizational approach for stakeholder engagement and communications.« *Scholarly and Research Communication*, 8(1): 1-18.
- Ward, V.L., House, A.O., og Hamer, S. (2009), »Knowledge brokering: exploring the process of transferring knowledge into action«. *BMC health services research*, 9(1): 1-6.